

Padoms jāprasa ārstam

ATMASKOTS!

Veselība ir viena no jomām, kur dažadas viltus ziņas tiek izplatītas ipaši daudz. Bieži tas tiek darīts mantkārīgos nolūkos, vienkārši lai pārliecinātu cilvēkus nopirkt kādu "brīnumlidzekli". Taču tāpat motīvs var būt vēlme sēt paniku, piemēram, izplatot baumas par kādu bīstamu epidēmiju. Ar kādām viltus ziņām nākas sastapties medicīnās jomā un kā sevi pasargāt – saruna ar ārstu ROBERTU STAŠINSKI – reanimatologu, Rīgas Austrumu kliniskās universitātes slimnīcas Toksikoloģijas un sepses klinikas ārstu, Stradiņa universitātes Anestezioloģijas un reanimatoloģijas katedras docētu.

JURIS LORENCIS

Par politiskajām viltus ziņām tā kā jau esam pieraduši. Saprotam, ka tās ir bīstamas, mācāmies tās atpazīt un ar tām cīnīties. Bet pēdējā laikā aizvien biežāk runā ari par medicīniskajām viltus ziņām. Piemēram, skatoties kādu Krievijas interenta portālu, uz datora ekrāna stūri uzlece reklāma par brīnumlidzekli pret papilomām. Uzklikšķinot uz tās, parādās gara intervija krievu valodā ar sievieti, kas esot "docente Anna Eglite, Ata Kronvalda vārdā nosauktā Latvijas Parazitoloģijas un tropu medicīnas pētnieciskā institūta vadītāja". Viņa brīdina – daudzi Latvijas iedzīvotāji esot inficēti ar bīstamiem parazītiem. Par laimī, esot izgudrots brīnumlidzeklis, kas atbrīvos no visām problemām.

R. Stašinskis: Nav mums tāda institūta, un, visdrīzāk, nav ari tādas dakteres, tie ir meli, visprastākā krāpšana.

Protams! Es ieliku "Google" attēlu meklētājā Annas Eglites fotogrāfiju. Izrādās, šiem parazītu apkārotājiem nav trūcis humora, viņi bija nozagusi un ieliķuši savā lapā Kremļa slimnīcas dakteres, onkoloģes Jeļenas Baņutīnas fotogrāfiju! Bet vai jūs savā darbā esat sastapies ar medicīnisko viltus ziņu upuriem?

Šāda pieredze ir visiem ārstiem. Mēs sastopam cilvēkus, kuri ierodas vizītē un burtiski pieprasā – man vajag to un to, jo esmu par to lasījis, piemēram, internetā. Nāk cilvēki ar ielaistām vānām, kuri meklējuši nevis ārsta palīdzību, bet gan "dziednieku" un liejotuši visai šaubīgus brīnumlidzekļus. Diemžēl slimība pa šo laiku ir tikai progresējusi. Un, visbeidzot, ir pacienti, kuri iedzīvojušies veselības problēmās, tieši pateicoties šiem brīnumlidzekļiem. Manā praksē bija šāds gadījums: divas sievietes, māte un meita, bija caur internetu pasūtījušas uztura bagātinātāju, neparastas kvadrātiskas formas tabletes. Taču cilvēki, kuri bija iepakojusi savu produkciju, solīt uztura bagātinātāja vietā bija atsūtījuši metamfetānu, narkotisku vielu. Abas sievietes akūti saindējas un nonāca slimnīcā, lietā tika iesaistīta pat policija. Tas tikai nozīmē to, ka šie uztura

KARINAS MIEZĀJAS FOTO

Roberts Stašinski: "Mēs sastopam cilvēkus, kuri ierodas vizītē un burtiski pieprasā – man vajag to un to, jo esmu par to lasījis, piemēram, internetā."

bagātinātāju tirgotāji savās noliktavās glabā un, iespējams, izplata arī narkotikas. Tomēr vairākumā gadījumu šie brīnumlidzekļi ir visai nekaitīgi, jo parasti tiek piedāvāti homeopātiskie preparāti, kuru iedarbība uz organismu ir niecīga.

Vai pat tikai iekrāsota kaļķa tabletētes.

Tieši tā! Tomēr šī prece maksā bargu naudu. Parasti cilvēki domā tā – kas maksā naudu, turklāt vēl lielu naudu, noteikti ir labs, vērtīgs un iedarbigs. Tieši te slēpjies viena no apvārdošanas tehnīkām. Iespējams, uz brīdi pat parādās tā saucamais placebo efekts, cilvēks pats sevi iedvesmo – es taču jūtos labāk, citādi nemaz nevar un nedrikst būt! Bet sekas var būt pavismēnīgās – ielasīta slimība un nokavēta ārstēšana, it īpaši onkoloģisku saslimšanu gadījumos.

Cilvēkam, kurš veselīgi dzīvo un pareizi ēd, uztura bagātinātāji diezin vai ir vajadzīgi.

Lūk, ko virsrakstā vēsta kāds Latvijas ziņu portāls: "Zinātnieki: tas sāk dedzināt taukus jaucī divām stundām." Zemāk gan lasām: "apmaksāta informācija", tātad reklāma. Lūk, kas tiek apgalvots: "Prof. Adrians

jods. Izskatās pēc klasiskas ajurvēdas kombinācijas, kas Indijas aptiekās parasti maksā apmēram vienu, maksimums, divus euro. Var tikai iedomāties, cik milzīga ir peļņa!

Ikvienam medikamentam, lai tas nokļūtu Eiropas tirgū, ir jāatlilst augstām prasībām. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc medikamentu ražošana ir sarežģīta un diemžēl ari dārga. Bet šādi internēti nopērkami ārstniecisko augu ekstrakti – vai to izgatavošanu kāds kontrolē? 100% pārliecības par to nav. Patiesībā bieži vien cilvēki pērk kaķi maisā, mistiku, kas varbūt darbosies. Ari lietojot uztura bagātinātājus, vajadzētu jautāt padomu ārstam. Nemsim par piemēru profesionālos sportistus, kuri raus uzrauga veselas ārstu brigādes. Lai izturētu lielās slodzes, daži no viņiem lieto bagātinātājus. Taču tos būs ieteikuši speciālisti, nevis reklāma internētā vai pastkastētē atrasta lapiņa.

Kā atpazīt medicīnisko vilnus ziņu?

Medicīniskā informācija nebūtu jāmeklē ziņu portālos vai sociālajos tīklos, un vēl mulkīgāk ir savas ziņāšanas balstīt tikai uz apmaksātiem reklāmas rakstiem. Arī publikācijām no sērijas "ko ārsti jums nestāsta", kas patiesībā nav nekas cits kā savdabīga dzeltenā prese medicīnā, nevajadzētu īpaši uzticēties. Tiem, kuri patiesām nopietni interesējas par medicīnu, ir pieejami nopietni žurnāli. Bet, ja radušās aizdomas par savu veselības stāvokli, tad pareizākais, ko varat darīt, ir vērsties pie sava ģimenes ārsta vai cieta dakteri, kuram uzticaties.

Dažkārt viltus ziņas atsaucas uz it kā veiktiem zinātniskiem pētījumiem, kas pierāda kāda preparamā vai ārstnieciskas metodes lietderību. Taču katram pētījumam ir izpildītājs un vieta – klinika, augstskola vai laboratorija, iegūtie rezultāti tiek publicēti nopietnos žurnālos, nevis parastos medijos. Nedaudz pastrādājot, melus var viegli atklāt tai pašā internētā, līdzīgi kā jūs noskaidrojāt, ka tāda daktere Anna Eglite patiesībā nemaz neeksistē.

Meijers no Ohio College atklāja lidzekli, kurš jau pēc 120 minūtēm dedzina taukaudus un novēr holerīnu slāņus artērijās. Viena lietošanas reize ļauj nomest pat 2,5 kg liekā svara." Ko jūs kā ārsts varat pateikt – vai tas maz ir iespējams?

Neizklausās visai ticami.

Tālāk saite mūs ved uz rakstu par kādu preparātu, kas maksājot nieka 40 eiro par pādelīti ar tabletītēm. To sastāvā esot: indiešu nātres ekstrakts, Kambodžas garcinijas ekstrakts, kafijas pupiņu ekstrakts un

ri kļuvuši par upuri savdabīgam telefona mārketingam – viņiem dienas laikā zvana uztura bagātinātāju izplatītāji un uz pēcmaksu pa pastu piesola piegādāt varbūt pat vajadzīgas liecas, piemēram, zivju ēļu. Tikai cena nez kāpēc ir vairākas reizes augstāka nekā aptiekā. Kā jūs ieteiktu reaģēt uz šādiem zvaniem?

Gados vecāki cilvēki dažkārt klūst lēticīgi un uzķeras uz šādām makšķerēm. Bet tāpēc jau cilvēkam ir ģimene, lai pamanītu šādu agresīvu pārdošanas taktiku. Vajadzētu norunāt, ka lēmumu par vienas vai otras lietas iegādi, ja šādi piedāvājumi tiek izteikti pa telefoni, pieņems visi kopā – vecāki, bērni, mazbērni.

Redzēts arī, ka sabiedrībā pastāstami cilvēki, tostarp ari ārsti, reklamē dabas brīnumlidzekļi, zāļu tējiņu, kas atbrīvo no alkohola atkarības. Vai jūs ticat, ka tā var ārstēt alkoholismu?

Jā un nē. Jebkuru atkarību, vai tas būtu alkohols, azartspēles, cigaretes jeb narkotikas, var uzvarēt tikai cilvēks pats. Viņam jāapzinās – ir problēma, un es ar to cīnīšos, man palidzēs ģimene, ārsti, medikamenti un ari šī zāļu tēja. Citādi nekāda pa klusos glāzē ielieta zāļu tējiņa, ko sieva mēģinās slepeni ieņāmīt vīram, nepalidzēs.

Viltus ziņai nav jābūt tikai kļaumi meliem vai apmānam, ir redzēti daudz smalkāki gājieni. Pēdējā laikā aizvien biežāk dzirdami izteikumi par labu marihuānas legalizācijai medicīniskiem mērķiem. Par to, ka pacientiem ar noteiktām diagnozēm, pirmām kārtām jau vēža slimniekiem, tā spētu ārstēt vai atvieglo cīesānas. Bet tas nav vajadzīgs, jo ir radīti alternatīvi un legāli medikamenti, kas satur kanabinoidus un kuru iedarbība ir līdzīga tai, ko piedēvē marihuānai. Saprotams, šo medikamentu lietošanai noteiktas striktas indikācijas.

Tad kāpēc šādi uzskati tiek lobēti?

Lai daži ieinteresēti cilvēki varētu audzēt marihuānas stādinu mājās, tā sakot, savām vajadzībām. Bet kur viens stādinās, tur divi, trīs, vesela plantācija. Kur "savas vajadzības", tur tirdzniecība. Nav tas Latvijā vajadzīgs, turklāt sabiedrībā, kur ir liels alkohola un smēķēšanas atkarīgo skaits, kas tikai tagad sāk atgūties no "spaisa" izraisītām traģēdijām. Vai tiesām jālegalizē vēl viena atkarību izraisīša viela?

Kur vērsties, ja cilvēks sastopas ar, viņaprāt, acīmredzamu medicīniskās dabas krāpniecību?

Veselības traucējumu gadījumos jāvēršas pēc palīdzības pie ģimenes ārsta vai medicīnas iestādē. Savukārt pastāvot aizdomām par likumpārkāpumu, būtu jākonsultējas ar Veselības inspekciju un jāinformē policija.

Sabiedrības integrācijas fonds

Publikāciju projektā "Atmaskots" finansēti atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par publikācijas saturu atbild "Latvijas Avīze".

"Viltus ziņai nav jābūt tikai klajiem meliem vai apmānam, ir redzēti daudz smalkāki gājieni."